

Expandint idees i benestar

Les revolucions canvien la manera amb la qual els humans “estem al món”. Canvien les idees, concepcions, valors i la manera d’entendre les societats i els projectes per transformar-les en més benestar. Les revolucions científiques i els canvis en els enfocaments filosòfics han anat eixamplant en extensió i profunditat les visions sobre el món i sobre nosaltres mateixos.

L’astronomia, per exemple, és la història de l’expansió del nostre univers mental, de l’obertura a nous coneixements i nous límits. Cada avenç comporta noves preguntes. El planeta Terra es percep com un objecte cada vegada més petit i marginal. Tanmateix, vivim i ens entestem a seguir considerant-nos el centre de l’univers, malgrat saber que estem diguem-ne “còsmicament descentrats”. No deixem de ser una cultura primitiva que manté els seus petits tòtems ancestrals. Seguim essent majoritàriament uns primats narcisistes que no volen deixar d’entendre’s a si mateixos com els nens mimats d’un univers que no acabem de copsar del tot.

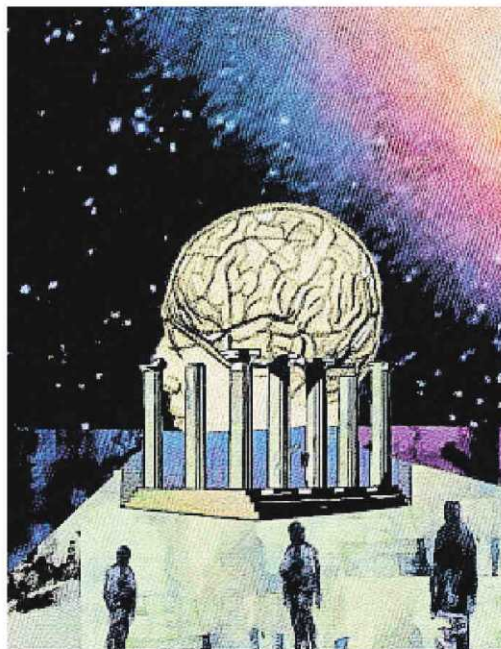
En l’àmbit de la física, mentre la relativitat general d’Einstein (1916) ha capgirat la nostra visió del món macroscòpic, del temps, l’espai i la gravetat, la teoria quàntica ho ha fet respecte al món microscòpic de les partícules subatòmiques. Al nostre cervell li costa captar allò que ens diuen aquestes dues grans teories físiques, potser els dos productes culturals més espectaculars i intel·lectualment més refinats i estètics que ha elaborat la humanitat.

La nostra concepció intuïtiva del temps, per exemple, ens sembla una realitat continua i única que tot ho emmarca, que sempre va del passat al futur, i que passa de la mateixa manera per tothom i a tot arreu. Doncs res d’això no és cert. Més aviat aquesta descripció és un producte de les nostres pròpies limitacions. El temps ni és únic, ni és continu, ni mostra una direcció inequívoca. Això ens resulta una font d’insatisfacció psicològica permanent –encara que no tant com la que experimentem amb algunes afirmacions de la física quàntica–. També la va provocar en el seu moment l’acceptació

que la Terra no era el centre de l’univers o que els humans no érem uns animals situats al marge de l’evolució de la vida en el planeta.

D’altra banda, la filosofia contemporània ha insistit que tot allò que diem,ensem o imaginem ho fem a través d’uns llenguatges que mai són neutres en termes epistemològics, polítics o morals. Tots ells arrossegueuen ambivalències, equívocs, mi-

En ser cosmopolites escocesos, Hume i Smith reivindicarien avui una extensió de les llibertats col·lectives del seu país

MESEGUER

ratges sobre els quals vivim trepitjant molt sovint una catifa de malentesos lingüístics. Però els humans som molt més que llenguatge.

Les neurociències ens informen sobre com els nostres cervells han fet salts qualitius respecte al món dels primats així com de les seves deficiències evolutives. Conduïts bàsicament per emocions ens han permès sobreviure, reproduir-nos i desenvolupar tecnologies i societats més o menys civilitzades. Però, de fet, més que

primats racionals som primats emocionals. La racionalitat ha vingut evolutivament després. Molt després. I això es nota, tant per bé com per mal.

El racionalisme d’Aristòtil, Kant o Hegel té molt predicament en alguns àmbits, però sembla que és David Hume, d’acord amb una enquesta recent (*Philosophical studies* 170.3, 2014), el pensador que desperta més reconeixement entre els filòsofs acadèmics. Crec que les presentacions habituals de la història de la filosofia no posen prou de relleu la importància de la “il·lustració escocesa”, amb David Hume i Adam Smith al capdavant. Pensar des de la pràctica, des d’un escepticisme crític també en el terreny polític i moral. Potser hi ha influït allò que destaca el mateix Hume en una carta a Gilbert Elliot, conscient del caràcter incrèdul i crític amb les religions del seu pensament: “Si aquesta nit passada m’hagués trencat el coll, crec que costaria trobar un anglès entre cinquanta que no se n’alegrés al saber-ho. Alguns m’odien perquè soc tory, i altres perquè no soc whig, alguns perquè no soc cristià, i tots perquè soc escocès” (D. Rasmussen, *The infidel and the professor*, 2017).

Per la seva banda, Adam Smith es manifesta en contra del mercantilisme i a favor del comerç en tant que afavoreix la llibertat i el benestar, però també es mostra molt crític amb les desigualtats, els vicis dels comerciants rics i els inconvenients en què s’endinsava la societat moderna. I encara hi som. Malgrat que el balanç final sigui positiu, sempre hi ha conseqüències negatives, sempre hi ha preus que cal pagar. Cada pas del progrés arrossega les seves ombres.

Tant Hume com Smith crec que estarien encantats si haguessin conegut l’evolució de la ciència dels últims 250 anys (Darwin, Maxwell, Einstein, Heisenberg, Hubble, Feynman, etcètera), així com la de la filosofia contemporània, especialment la tradició analítica. I segurament es mostrarien més o menys a gust, d’una manera inevitablement crítica, amb l’evolució dels sistemes democràtics actuals. Però en ser uns cosmopolites liberals escocesos, probablement reivindicarien una extensió de les llibertats col·lectives del seu país. També per expandir les idees crítiques i el benestar. ●